

Lietuvos Respublikos Vyriausybei

Kopija:

Vidaus reikalų ministerijai
Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybai
prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos
Lietuvos Respublikos finansų ministerijai
Lietuvos bankui

Originalas paštu siunčiamas nebus

2019-07-05 Nr. 2019/07/05
Vilnius

PASIŪLYMAI IR PASTABOS LR PINIGŲ PLOVIMO IR TERORISTŲ FINANSAVIMO PREVENCIJOS ĮSTATYMO PROJEKTUI NR. 18-15330(2)

Dėl nuotolinių asmens tapatybės nustatymo priemonių

Lietuvos banko ir Finansų ministerijos iniciatyva ir siekiant sustiprinti dialogą tarp mokėjimo paslaugų teikėjų, naudotojų, reguliuotojų bei mokslo bendruomenės 2017 m. pabaigoje buvo įkurtas nepriklausomas forumas – Mokėjimų taryba.

Mokėjimų tarybos jau prieš kurį laiką suformavo rekomendacijas Vidaus reikalų ministerijai ir FNTT. Mokėjimų taryba rekomenduoja Vidaus reikalų ministerijai ir FNTT nustatyti nebaigtinį (atvirą) sąrašą nuotolinių asmens tapatybės nustatymo priemonių, bei procedūrą ir metodus valstybei reglamentuoti, pripažinti, patvirtinti arba priimti visus nuotolinio asmens tapatybės nustatymo procesus, kurie yra saugūs. Taip pat užtikrinti kiekvienam įpareigotam asmeniui galimybę įrodyti valstybės arba savireguliuojamoms organizacijoms (pvz. įpareigotų subjektų asociacijoms), kad jų naudojamos priemonės yra tinkamos atsižvelgiant į nustatytą pinigų plovimo ir teroristų finansavimo riziką, veiklos pobūdį ir subjekto dydį. Mokėjimų taryba taip pat skatina vykdyti iniciatyvą el. atpažinties priemonių politiką, užtikrinančią kiekvienam asmeniui patogią prieigą prie el. atpažinties ar kitų nuotolinio asmens tapatybės nustatymo priemonių. Be to, rinkos dalyviai, kurie teikia identifikavimo sprendimus, šiuo metu pasigenda galimybės gauti valstybės sertifikatą, jog identifikavimo priemonė priimtina valstybei.

Atsižvelgdami į Mokėjimų tarybos rekomendacijas siūlomo projekto rengėjams iš esmės įvertinti esamą nuotolinių asmens tapatybės nustatymo priemonių reguliavimo koncepciją ir, atsižvelgus į Mokėjimų tarybos rekomendacijas, pereiti nuo įstatymu įtvirtinamo sąrašo prie naujo nebaigtinio priemonių sąrašo modelio.

Dėl PPTFPĮ 11 straipsnio 11 dalies pakeitimo

Įstatymo projekto rengėjai nurodo, kad Įstatymo 2 straipsnio 11 dalyje įtvirtinta kliento sąvoka buvo tikslinta 2018 m. birželio 30 d. įstatymu Nr. XIII-1440 ir tai buvo daroma įgyvendinant Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO) darbo grupės rekomendacijas iš „Kliento“ sąvokos panaikinti išimtis. Rengėjai nurodo, kad EBPO darbo grupė, taip pat „Moneyval“ komiteto ekspertai kritikavo išimčių nustatymą „Kliento“ sąvokoje, kadangi tai gali sudaryti kliūčių nustatant pinigų plovimo atvejus.

Visgi Įstatymo projekto rengėjai nevertina, neanalizuoja ir nepateikia jokių argumentų dėl to, kad esamas „Kliento“ apibrėžimas kelia praktinių klausimų dėl kliento identifikavimo tuo atveju, kai vartojimo kreditų teikimo ar kitoje finansinių paslaugų teikimo veikloje dalyvauja vartojimo kredito tarpininkai ar kitų finansų įstaigų tarpininkai, su kuriais vartojimo kredito teikėjai ar kitos finansų įstaigos sudaro bendradarbiavimo sutartis, o būtent – laikantis išimtinai pažodinio „Kliento“ nuostatos aiškinimo, šie tarpininkai taip pat patenka į „Kliento“ apibrėžimo apimtį dėl to, kad sudaro bendradarbiavimo sutartis su finansų įstaiga, t. y. sudaro sandorius.

Esamas reguliavimas ir Įstatymo rengėjų išsakoma pozicija nekeisti reguliavimo, palieka problemą ir jos nesprendžia. Prašome Įstatymo rengėjų pritarti žemiau pateikiama siūlymui patikslinti sąvoką arba pasiūlyti kitą sprendimą praktinei problemai spręsti. Siūlome patikslinti Įstatymo 2 straipsnio 11 dalies nuostata ją išdėstant taip (lyginamoji versija):

„Klientas – asmuo, atliekantis pinigines operacijas arba sudarantis sandorius su finansų įstaiga ar kitu įpareigotuoju subjektu. Tuo atveju, jeigu dalykiniai santykiai tarp kliento ir finansų įstaigos ar kito įpareigotojo subjekto yra sudaromi ir/ar palaikomi per teisėtą tarpininką, tarpininkas neturi būti laikomas klientu“.

Dėl PPTFPĮ 14 straipsnio 10 dalies 2 punkto c) papunkčio pakeitimo

Siūlome patikslinti PPTFPĮ 14 straipsnio 10 dalies 2 punkto c) papunktį, išdėstant jį taip (lyginamoji versija):

„c) verslo santykiai arba sandoriai sudaromi ar vykdomi **klientui** fiziškai nedalyvaujant, **išskyrus atvejus, kai kliento tapatybei nustatyti taikomos apsaugos priemonės, nurodytos šio Įstatymo 11 straipsnyje;**“

Šiuo metu galiojančio Įstatymo formuluotė netinkamai perkelia Direktyvos 2015/849 (toliau – Direktyva) III priedo 2 punkto c) papunkčio nuostatas ir neatspindi nuostatos dvasios. Direktyvoje numatyta, jog su produktu, paslauga, sandoriu ar paslaugų teikimo kanalu susijusios rizikos veiksniais gali būti laikomi: „c) nebetarpiški verslo santykiai arba sandoriai, kai netaikomos tam tikros apsaugos priemonės, pvz., elektroniniai parašai;“. Kaip matyti, **ne visi** nebetarpiški (kitai – sudaromi fiziškai nedalyvaujant) verslo santykiai arba sandoriai yra laikomi rizikos veiksniais, o tik tokie, kuriems netaikomos tam tikros apsaugos priemonės.

Tuo tarpu šiuo metu galiojanti aptariama PPTFPĮ formuluotė nedviprasmiškai nurodo, kad visi verslo santykiai ir sandoriai, sudaromi klientui fiziškai nedalyvaujant, yra laikomi rizikos veiksniais.

Kai kurių finansų įstaigų (ypač FinTech bendrovių) verslo modelis yra pagrįstas verslo santykių užmezgimu ir vystymu klientui fiziškai nedalyvaujant. Atsižvelgiant į dabar galiojančią PPTFPĮ redakciją, **visi** tokios bendrovės klientai turėtų būti laikomi padidintą riziką keliančiais. Tokia praktika nėra suderinama su Direktyvoje, PPTFPĮ ir poįstatyminiuose aktuose numatyta pareiga vidaus politiką ir vidaus kontrolės procedūras organizuoti vadovaujantis rizikos vertinimu pagrįstu metodu, įskaitant pareigą diferencijuoti klientus pagal jų keliamą riziką.

Dėl PPTFPĮ 15 straipsnio 1 dalies 7 punkto ir 11 punkto pakeitimo

Atkreipiame dėmesį, kad Įstatymo Projekto rengėjai nesilaiko nuoseklios pozicijos dėl direktyvos perkėlimo. Į dalį rinkos dalyvių asociacijų siūlymų Įstatymo rengėjai neatsižvelgia motyvuodami tuo, kad direktyvos tekstas gali būti ir nesekamas, kai yra tam nacionalinis pagrindas (pvz. FINCO teiktas pasiūlymas dėl „Artimųjų šeimos narių“ apibrėžimo, į kurį rengėjai neatsižvelgė). Tačiau kai rinkos dalyvių asociacijos pateikia ir juos pagrindžiai išsamiais argumentais siūlymus (pvz. FINCO teiktas pasiūlymas dėl „limito didinimo“, į kurį

rengėjai taip pat neatsižvelgė), Projekto rengėjai neatsižvelgia jau motyvuodami tuo, kad direktyvos tekstas turi būti nuosekliai sekamas ir erdvės nacionaliniam pagrindui įvertinti nėra.

Atkreipiame Įstatymo projekto rengėjų dėmesį į šiuos argumentus, kurie, mūsų vertinimu, patvirtina galimybę mažos vertės vartojimo kreditus bei kitus skolinimo produktus laikyti mažos rizikos produktais ir, atitinkamai, pagrindžia galimybę įtraukti juos į Įstatymo 15 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą išimčių sąrašą:

- (i) 2017-07-26 Europos priežiūros institucijų jungtinio komiteto Rizikos veiksmų gairėse, kurios parengtos atsižvelgiant į FATF parentus Tarptautinius standartus dėl pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos, nurodyta, kad vienas iš veiksmų, mažinančių pinigų plovimo ir teroristų finansavimo riziką yra laikomas mažos vertės paskolos¹. Valstybėms narėms yra palikta galimybė nuspręsti dėl mažos vertės paskolos ribos, kada gali būti taikoma supaprastinta kliento identifikavimo procedūra².
- (ii) Europos finansų asociacijas vienijanti organizacija („Eurofinas“) 2013 m. balandžio mėn. paskelbė Poziciją dėl Komisijos Pasiūlymo dėl 4-osios AML Direktyvos, kurioje taip pat pabrėžiama maža vartojimo kreditų keliama rizika pinigų plovimui ir teroristų finansavimui. Remiantis „Eurofino“ pozicija, mažos vertės vartojimo paskolos galėtų būti laikomos tokios paskolos, kurios neviršija 5 000 eurų³ (tai pat pažymint, kad kai kurios valstybės narės savo nacionaliniuose teisės aktuose yra nustatiusios mažos vertės vartojimo kreditų slenkstį ties 15 000 eurų (pvz. Danija)).
- (iii) Dėl mažos vertės paskolų keliamos minimalios pinigų plovimo ir teroristų finansavimo rizikos yra pasisakiusios ir kitų valstybių priežiūros institucijos. 2017-12-13 Jungtinės Karalystės Jungtinė Pinigų Plovimo Prevencinė Grupė patvirtino Pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos gaires, kuriose nurodoma, kad vartojimo kreditų teikimas savo esme sąlygoja mažą pinigų plovimo ir teroristų finansavimo riziką⁴.
- (iv) Lietuvos įstatymų leidėjas jau yra pasinaudojęs iš 4-osios AML Direktyvos 16 straipsnio ir II priedo 2 dalies (e) punkto kylančia galimybe nacionaliniu lygiu numatyti išimtis dėl supaprastinto kliento tapatybės nustatymo taikymo galimybės, pavyzdžiui, Įstatymo 15 straipsnio 1 dalies 7 punkte įtvirtinus išimtį, taikytiną elektroninių pinigų atvejams, kas tik patvirtina, kad tokios išimtys galimos, be kita ko, ir vartojimo kreditų atžvilgiu.

Įvertinant aukščiau nurodytus argumentus, teisinį reguliavimą, vartojimo kreditų ir skolinimo veiklos specifiką, kitų šalių praktiką, siūlome papildyti Įstatymo projektą įtraukiant į jį nuostatą, kuria būtų pakeičiamas Įstatymo 15 straipsnio 1 dalies 7 punktas jį išdėstant taip (lyginamoji versija):

„7) elektroninių pinigų atvejais, kai bendrai per kalendorinius metus įvykdytų operacijų vertei taikoma 4 000 3 000 eurų arba ją atitinkančios sumos užsienio valiuta riba, į šią sumą neįskaičiuojant lėšų, kurios į elektroninių pinigų sąskaitą yra pervedamos šios dalies 11 p.

¹ Gairių 99 dalies iv punktas,

<https://www.eba.europa.eu/documents/10180/1890686/Final+Guidelines+on+Risk+Factors+%28JC+2017+37%29.pdf>

² Palyginimui, atkreipiamas dėmesys, kad iki AML4 direktyvos įsigaliojimo ES teisės aktai nustatė konkrečias ribas – pvz., 2006 m. rugpjūčio 1 d. EK direktyvoje 2006/70/EB, nustatančioje AML3 direktyvos įgyvendinimo priemones buvo tiesiogiai pripažįstama, kad supaprastintas klientų tikrinimo procedūras turėtų būti galima taikyti produktams ir susijusiems sandoriams, jei konkrečiu finansiniu produktu paprastai neįmanoma suteikti naudos trečiosioms šalims ir tą naudą galima gauti tik per ilgą laiką, pvz. jei finansinis produktas yra mažos vertės vartojimo paskola su sąlyga, kad sandoriai yra vykdomi per bankų sąskaitas ir sandorių vertė neviršija tinkamos ribos. Šioje direktyvoje buvo nustatyta, kad didžiausia leistina riba, kurią valstybės narės gali nustatyti vertinant paskolas kaip mažos vertės yra 15 000 eurų (3 straipsnio 3 dalis).

³ Pozicijos 6 psl. <http://www.eurofinas.org/uploads/documents/positions/AML/Eurofinas%20observations%20-%20final.pdf>

⁴ UK Gairių 11A.9 ir 11A.13 punktai <http://www.imsg.org.uk/download/10006>

nurodytais atvejais sąskaitos savininkui suteikus vartojimo kreditą, kai elektroninių pinigų leidėjas ir vartojimo kredito davėjas yra ta pati finansų įstaiga, išskyrus šio įstatymo 9 straipsnio 4 dalyje nurodytus atvejus ir atvejus, kai tais pačiais kalendoriniais metais elektroninių pinigų turėtojo prašymu išperkama 500 eurų arba ją atitinkanti suma užsienio valiuta ar didesnė suma grynaisiais pinigais;“

Dėl analogiškų priežasčių siūlome papildyti Įstatymo projektą įtraukiant į jį nuostatą, kuria Įstatymo 15 straipsnio 1 dalis būtų papildoma 11 punktu jį išdėstant taip:

„11) suteikiamo kredito ar paskolos atvejais, kai sudaromi mažos vertės sandoriai, kurie neviršija 3 000 eurų sumos per metus ar ją atitinkančios sumos kita valiuta, įskaitant kredito liniją, vartojimo kreditą, hipotekos kreditą, sąskaitos kreditą, taip pat atpirkimo sandorius, išsimokėtinai (kreditai) parduotą turtą, kreditinius įsiskolinimus, susidariusius dėl faktoringo arba vekselių operacijų ir finansinę nuomą (lizingą).“

Taip pat pažymime, kad Įstatymo projekto rengėjai savo nuomonę grindžia EK paskelbtu pinigų plovimo bei teroristų finansavimo rizikos vertinimu vartojimo kredito srityje. EK rizikos vertinime pabrėžia, kad vartojimo kreditas kelia tik terorizmo finansavimo riziką (t.y. būtina nustatyti, kas gaus pinigus ir kam jie bus panaudoti) ir nurodo, kad būdinga produkto rizika vartojimo kredito atveju nesukelia aukšto lygio pažeidžiamumo ir daugiau dėmesio skiria sektoriaus informuotumo trūkumui bei reglamentavimo ir kontrolės trūkumams (reglamentavimo skirtumams). EK nustatytos rizikos turi būti vertinamos kartu su nurodytais EK pastebėjimais bei jau šiuo metu galiojančiu, PPTFPĮ 15 str. įtvirtintu, supaprastinto kliento tapatybės nustatymo reglamentavimu. Pinigų plovimo prevencijos užtikrinimu yra siekiama, kad neteisėtai gauti pinigai nebūtų įleisti į legalią apyvartą, tuo tarpu, terorizmo finansavimo prevencijos užtikrinimu siekiama, kad pinigai nebūtų ateityje panaudoti terorizmo finansavimui. Taigi, pinigų plovimo prevencijos procesai valdo riziką po fakto (siekiama užkirsti kelią legalizuoti jau turimus, neteisėtai įgytus pinigus), o terorizmo finansavimo prevencijos procesai - ateičiai (siekiama užkirsti kelią įgyti pinigų, kuriais būtų finansuojamos neteisėtos veikos).

Terorizmo finansavimo prevencijos atveju esminis tikslas yra nustatyti kas gaus pinigus bei kur jie bus panaudoti? Atsižvelgiant į Lietuvoje nustatytą reglamentavimą, o būtent PPTFPĮ 15 str. 2 d. 2 p., 5 d., 7 d., 8 d. nurodytas priemonės, galima teigti, kad nurodyti tikslai yra pasiekiami. PPTFPĮ straipsniuose yra įtvirtinta prievolė užtikrinti, kad pirmas kliento mokėjimas būtų atliktas iš kredito įstaigoje turimos sąskaitos, kas užtikrina, kad vartojimo kredito davėjas gauna tikslią informaciją apie vartojimo kredito gavėjo tapatybę (tokiu būdu nustatoma, kas gauna lėšas). Iš vartojimo kredito davėjo gautų lėšų panaudojimo tikslas taip pat yra aiškus – vartotojo poreikių tenkinimas. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta EK nurodytas pastebėjimas Lietuvos atveju nėra problema vertinant terorizmo finansavimo riziką vartojimo kredito suteikimo atveju.

Pagarbiai
Finansinių paslaugų įmonių asociacija FINCO
Direktorius

Šarūnas Frolenko